

Проект за преиздаване на трудовете на доктор Лозанов,
препис: Стамена Христова
преподавател – сугестопед по английски и български език в детската градина,
гр. Варна

Източник: СУГЕСТОЛОГИЯ И ОБУЧЕНИЕ, 1987, стр. 4-9

ЦЕЛОСТНОСТТА НА ЛИЧНОСТТА ПРИ СУГЕСТОПЕДИЧНОТО ОБУЧЕНИЕ

ст. н. с. I ст. д-р Г. Лозанов, д. м. н.

Високата ефективности и специфика на сугестопедичните резултати най-често се обясняват с едни или други елементи на методиката. Най-често всичко се обяснява с релаксацията, която е характерна за сугестопедията. Сочат се обаче и други фактори, например: музиката и изкуството изобщо, големия учебен материал, високата квалификация на преподавателите и др. Характерен е стремежът всичко да се отдаде на един единствен фактор. Това води обаче до неговото надценяване, до опити за изолираното му прилагане и съответно до разочарования.

Преди всичко трябва да се има предвид, че сугестопедията е изградена на базата на придържането на нейния автор към концепцията за единството на психофизиологичните, невропсихологичните, психотерапевтично—психохигиенните, психорехабилитационните и медико-психологичните закономерности във функциите на главния мозък и развитието на личността. Най-същественото в тази концепция е, че „всичко и във всичко“ – т.е. че всяка реакция на личността и всяка дейност на мозъка /и „най-незначителната“ на пръв поглед/ отразява едновременно съзнавано и парасъзнавано, както и чрез многобройните

взаимовръзки на всички мозъчни структури върху цялостната личност. Това се отнася не само до нейната психика като структурирано цяло, но и – чрез церебровисцералните и висцеро-церебралните невро-хуморални взаимодействия – до всички нива на биологичните функции. Тази холистичност в поведението и реакциите на личността обаче е йерархизирана и структурирана, което позволява само една нищожно малка част от дейността да изплува за даден момент в съзнанието на индивида. Огромната уникална динамична система от неврални, невро-хуморални, висцерални, психически и същевременно парасъзнавани фактори остава скрита, но дейно в различна степен – от значителна възбуда до дълбоко потискане, с което се поддържа характерното за момента фоново ниво в неговото сложно взаимодействие с вигиланса. Тази сложно цялостност в реакциите на личността е непроменима от никакви психически и физически въздействия. Дори хирургическите отстранявания на едни или други части от тялото или от мозъка не могат да нарушат цялостността в реакциите на останалата част от тях.

Ако личността реагира винаги цялостно, това означава, че в един управляван комуникативен процес, какъвто е обучението тази цялостност трябва да бъде взимана предвид. Така може да се очаква, че резултатността на учебно-възпитателния процес ще се повиши значително и страничните продукти от тази дейност няма да бъдат с отрицателен знак.

Това сложно и неделимо единство на взаимодействие на системите в личността налага да се преразгледа психофизиологичният механизъм на характерния за традиционната педагогика фрагментарен подход. При него обучаващите се /например по чужди езици/ вземат една малка дидактическа единица и изучават нейното теоретично значение, запаметяват я с много директни повторения и след като са я усвоили много добре преминават към следващата също така малка част. Усвояването на множество такива малки части позволява да

се премине към тяхното обединяване в цялости на някакво ниво, което постепенно става по-усложнено докато се стигне до възможността да се ползва в практиката. Този процес е адресиран като че ли към определени стеснени функционални структури на мозъка и на личността. Например, ако се научава един глагол в сегашно време, той се обяснява теоретично изолирано от цялостната комуникативна ситуация , в която може да се появи. Няколкото примера, които се дават, понякога нямат истински комуникативен характер, защото са лишени от цялостността на комуникативния процес. Няма я емоцията, няма подтекстовете, няма никаква лична ангажираност. Този стил на обучение е свързан с непрекъснатата мълчалива борба на преподавателя и на обучаващия се с нормалното цялостно функциониране на всички системи. Потискат се емоциите, ограничава се полетът на фантазията, не се дават допълнителни знания като фон. Учебният процес се превръща във въвеждане на информация в отделни чекмеджета или /при подобрения вариант/ в паметта на компютър.

При някои подобрени методически подходи се въвеждат „разтоварващи минути“, когато се пее или се отклонява вниманието – за почивка. Това не променя обаче нещата по същество.

При университетската работа, при научната дейност и при всяко по-задълбочено проучване фрагментарният тип подход има своето място, макар че и в него биха могли да се внесат някои малки подобрения от гледна точка на изброените по-горе медицински дисциплини. Дори и за масовата училищна практика фрагментарният подход с някои подобрения има своето място, не само защото всеки друг подход е свързан със значително вътрешно преустройство и преквалификация на преподавателите, но и защото той би бил една школа за тренировка на този тип мислене.

От друга страна съществува, макар и в много по-малка степен, цялостен подход в обучението. Той обаче отива в другата крайност и пропуска системата и логиката на предмета и недостатъчно тренира логическото мислене.

В сугестопедията е възприет като основа глобалният подход. По същината си той е холистичен, но не е аморфен. Придържа се към необходимостта от йерархизиране и структуриране на знанията, които са обект на изучаване. Глобалният подход се реализира от една страна при условията на реализация до определена степен. Релаксацията е не много повърхностна, но и в никакъв случай не дълбока до съноподобност. Създадени са в методиката контролиращи в дълбочината релаксация прийоми. Така тя се характеризира като спокойно състояние, което е свързано с оптимален за целта вигиланс. Този общ спокоен фон позволява да се повиши ефективността на концентративните процеси, свързани с йерархизирано и структурно целенасочено активиране на необходимите за целта системи. Възникналата концентративна психорелаксация обхваща цялостната личност, защото се полага грижа не само за активацията, но и за необходими за нея общ фон, т.е. взема се предвид функционирането на всички неделимо свързани системи.

Нивото и характерът на концентративно-психорелаксативните процеси са свързани обаче и с вида и силата на външните стимули, които съответно се синхронизират в съгласие с общите функционални закономерности на цялостната реактивност на личността. Така цялата обкръжаваща обстановка, поведението на преподавателя, учебно-дидактичните материали и динамиката на груповата работа са в синхрон с концентративно-психорелаксативното състояние на обучаващите се в техните общи и специфични особености.

Такава една сугестологична ситуация вече е различна от всяка клинична представа за внушението. Тя е далеч от представата за насилие върху личността, а

напротив предлага пълна свобода на избор и широко поле на дейност за обучение и развитие на личността.